

Magyarország Nagykövetsége
Párizs

Dr. Somogyi Norbert mezőgazdasági szakattasói éves szakmai beszámolója
2012/2013

A MK párizsi nagykövetségén 2001. márciusa óta működik mezőgazdasági szakattasé. Munkája során kapcsolatot tart a magyar és francia szak-államigazgatás különböző szintjei között, közreműködik a bilaterális kapcsolatok fejlesztésében úgy az államigazgatás, mind a civil szféra – pl. szakmai és érdekképviselői szervezetek - szintjén. A politikai témájú feladatokon túl elősegíti a képzéssel, oktatással, mezőgazdasági kutatással kapcsolatos együttműködések kialakítását, valamint konkrét megkeresések alapján előmozdítja a gazdasági kapcsolatok bővülését illetve a szakmai és érdekképviselői szervezetek, önkormányzatok, egyesületek közötti kapcsolatfelvételt.

<u>I. rész: Összefoglaló</u>	1. oldal
<u>II. rész: Részletes elemzések</u>	4. oldal
1. A francia mezőgazdaság elmúlt egy éve	4. oldal
2. Francia-magyar kapcsolatok	15. oldal
3. További kapcsolatépítési lehetőségek	15. oldal
4. Javaslatok	16. oldal
5. Személyi feltételek	17. oldal
<u>III. rész: Melléklet</u>	18. oldal
1. A környezetvédelmi miniszter-váltás krónikája	18. oldal
2. Magyar agrárnap Montpellier-ben	22. oldal
3. Párizsban mutatkozott be a Dél-Alföld	28. oldal

I. Összefoglaló

A magyar-francia agrár- és környezeti kapcsolatok

Tekintettel közös érdekeinkre és a legtöbb kérdésben szinte teljesen azonos álláspontunkra, Franciaország az agrárterület vonatkozásában ez idáig is stratégiai partnerként tekintett hazánkra. Franciaország az elmúlt években is intenzív és széleskörű gondolkodást folytatott a **KAP 2013 utáni jövőjéről**, a köztársasági elnök-választás előtt pedig még egy „*utolsó lendülettel*” Bruno le Maire több uniós minisztertársával is közös nyilatkozatot adott ki ebben a kérdésben. Noha a választásokon a baloldal szerezte meg a hatalmat, a KAP-pal kapcsolatosan nem volt érdemi irányváltás, a továbbiakban is egyértelmű céljuk volt, hogy minél több tagállamot maguk mellett tudjanak a kérdésben.

A magas szintű intézményesített kétoldalú együttműködés terepe a **Magyar-Francia Mezőgazdasági Munkacsoport**, ez 2006 óta, a két országban felváltva, félévente tartott üléseket 2010. végéig. 2011-ben a magyar elnökség alatti gyakori egyeztetésekre való hivatkozással VB-ülés nem volt, majd 2012-től újra rendszeressé vált a fórum, de már éves gyakorisággal. A munkacsoport szintjén történő együttgondolkodás szükségességét nem lehet kétségbe vonni, ez olyan magas szintű szakmai egyeztetési színteret képez, amit egy stratégiai partnerrel fenn kell tartanunk. A választások utáni új francia minisztériumi struktúrával való kapcsolatfölvétel sikeres volt, ezt követően a munkacsoport következő ülésére 2013. februárjában sor került.

A kétoldalú agrárgazdasági együttműködés értékelése és a jövőbeni lehetőségek:

A francia-magyar **agrárkereskedelem** nyomon követése, bővülésének elősegítése és **ösztönzése** kapcsán a mezőgazdasági attasé, a kereskedelmi képviselő és a Magyar Turizmus Zrt. párizsi irodájának munkatársai együttműködésben dolgoznak egymással. Amellett azonban, hogy ilyen ad hoc jellegű megkereséseknek igyekszünk táptalajt biztosítani, azért, hogy azokból kézzelfogható eredmények szülessenek, elengedhetetlenül fontosnak tartjuk azt is, hogy a megfelelő **promóciós lépésekkel** és tudatos marketingpolitikával élénkítsük a magyar agrár- és élelmiszeripari termékek franciaországi exportját. A gazdasági válság sajnálatos következménye az is, hogy Magyarország jelentősen visszafogta az e területre fordított pénzüsszegek mértékét.

Ismert, hogy a francia fogyasztói piac ragaszkodik a már jól bevált termékekhez, nehezen nyit új termékek vásárlása irányába és előszeretettel részesíti előnyben a hazai termékeket. Így ahhoz, hogy a magyar termékek piacra találjanak, nagy hangsúlyt kell fektetni bizonyos marketing akciókra. A francia piacon elsősorban olyan termékekkel lehet megjelenni, amelyek különlegességként, újdonságként hatnak, amelyhez hasonlókat nem találni a francia boltokban. A termékek minőségének állandó kiegyenlítetttsége és azok folyamatos hozzáférhetősége alapvető követelmény. Kiemelendő továbbá, hogy hasonló perspektívát rejt magában a vendéglátóipar is, bizonyos termékek, így például a bor vonatkozásában.

A fejlesztési célú együttműködésekkel kapcsolatosan Nagykövetségünk már több alkalommal jelezte, hogy Franciaország messzemenően nyitott erre, **a megreformált CGIAR központjának Montpellier-be települése** pedig mindenképpen fontossá tenné egy, a CGIAR-ral szoros kapcsolatban álló francia szervezetek – elsősorban a CIRAD és az **IRD**, valamint az **INRA** – vezetővel való találkozók lebonyolítását. Magyarország - hivatkozással a miniszterelnök 19/2011. (II. 22.) ME határozatában foglaltakra – elsőként írta alá a CGIAR, mint nemzetközi szervezet alapításáról szóló egyezményt, ez nem csak komoly agrárdiplomáciai siker volt, de egyben megnyitotta a lehetőséget a szervezet pénzügyi alapjához való **későbbi** csatlakozáshoz is. Az egyezményhez történő csatlakozásunkkal

kapcsolatos hivatalos dokumentumot júniusban adtuk át a letéteményes Franciaország külügyminisztériumának.

A francia agrár- és környezetügyi politika főbb jellemzői

Látható, hogy a fő vezérlő elv a mezőgazdasági politika terén a mezőgazdaság jövőjéről alkotandó majdani törvény (*loi d'avenir sur l'Agriculture, l'Agroalimentaire et la Forêt*) előkészítése. „Ideológiai téren” a környezetvédelem erősítése tűnik a legfontosabb feladatnak, egyfajta „agro-ökológiai forradalmat” szorgalmazva a mezőgazdasági termelésben. Ugyan a korábbi választási ígéretek ez utóbbival jórészt összhangban vannak, a konkrét megvalósítás terén látványos előrelépésről kevésbé lehet beszélni, mivel egyértelműen hiányoznak az ambiciózus elképzelések megvalósításához szükséges költségvetési források. Ugyanez igaz az ágazati kríziskezelésre – folyamatosan látnak napvilágot a különböző programok, érdemi anyagi források nélkül – mindezt alátámasztja, hogy a jelenlegi adatok szerint a mezőgazdasági tárca 5, a környezetvédelmi 7 százalékkal kisebb büdzből gazdálkodhat 2014-ben, mint 2013-ban.

A KAP-reform francia érdekeknek megfelelő irányba választási ígéreteivel összhangban tagadhatatlanul komoly erőfeszítéseket tett az új kormány és a köztársasági elnök és sikerült az új KAP büdzbjét hozzávetőlegesen szinten tartani, noha a francia gazdák a mostaninál valamivel kevesebb támogatást kapnak a jövőben Brüsszeltől, a KAP-reformmal kapcsolatos miniszteri optimizmust viszont vajmi kevés szakmai és érdekképviselői szervezet osztja.

Szavakban elkötelezett a kormány a gazdaságok „ökológiai és ökonómiai hatékonyságának együttes növelése” és a „produire autrement”, azaz „termeljünk másként” program mellett, a víz és az öntözés területén viszont gyakorlatilag visszalépés történt a Sarkozy-éra utolsó intézkedéseire képest azzal, hogy Delphine Batho korábbi környezetvédelmi miniszter utasítására gyakorlatilag minden leállt ezen a téren. Energetikai téren érdemi többletforrások nélkül igyekeznek a fotovoltaiikus beruházásokat ösztönözni, a kis és közepes kapacitású fotovoltaiikus berendezések telepítésére kiírt ajánlattételi fölhívások korábbi föltételrendszerét módosították a kkv-k esélyegyenlőségének biztosítása érdekében. Március végén hivatalosan is elindult az „Energia-Metanizáció-Nitrogén-autonómia” terv (EMAA, Énergie Méthanisation Autonomie Azote), ami a mezőgazdaság energia- és nitrogénműtrágya-függőségét hivatott csökkenteni és növelni kívánja a gazdaságok jövedelem-biztonságát.

A szakma szerint a mezőgazdasági vállalkozások versenyképességének javítása terén pontosan az ellenkezője történt az ígérteknek, bevezetése előtt érvénytelenítették a Fillon-kormány által meghozott szociális AFA-törvényt, a „francia hamburger-adó” bevételeit az eredeti szándékkal ellentétben nem a mezőgazdaság versenyképességének növelésére, hanem általános szociális kiadásokra fordítják. Nem történt érdemi előrelépés a termelői szervezetek megerősítése terén és továbbra is csak ígéretek vannak a nagy kereskedelmi láncokkal szembeni alárendelt helyzet megoldására.

Stéphane Le Foll miniszter szeretne új lendületet adni a mezőgazdasági szakoktatásnak, több ezer új tanári állást is ígért, valamint javítani akarja az agrár-fölsőoktatás (agronómiai, állatorvosi és tájépítészeti képzések) jövőképét is. A kormány szavakban mindenképpen támogatja a fiatal gazdák pályakezdését, sőt végül az idej költségvetési törvényben – a tervekkel ellentétben – mégsem csökkent az erre fordítható összeg, ennek valószínűleg az lehet az oka, hogy ez nyilvánvaló cáfolata lett volna annak az Hollande-kampányígérteknek, ami a fiatalok jövójének biztosítására vonatkozott.

Míg a mezőgazdasági tárca élén Stéphane Le Foll egyelőre „biztos pontnak” számít, a környezetvédelmi minisztérium élén már a harmadik miniszter áll François Hollande tavalyi, köztársasági elnökké történt megválasztása óta. Az Elysée-palota honlapján megjelent [nagyon rövid közlemény](#) szerint Jean-Marc Ayrault kormányfő javaslatára François Hollande köztársasági elnök azonnali hatállyal 2013. július 2-án fölmentette tisztségéből [Delphine Batho](#) környezetvédelmi, fenntartható fejlődési és energetikai minisztert. Utódául [Philippe Martint](#) nevezte ki, a volt és új tárcavezető közötti átadás-átvételre július 3-án sor került. Noha Delphine Batho még csak a második, a kormányból távozni kényszerülő miniszter (az első Jérôme Cahuzac volt), a környezetvédelmi miniszteri székbe François Hollande 14 hónapja tartó elnöksége alatt már a harmadik miniszter ül Philippe Martin személyében. Az első miniszter, Nicole Bricq ugyanis egy hónap után a külkereskedelmi tárcát volt kénytelen átvenni – a sajtó szerint azért, mert [túl merev álláspontra helyezkedett az olajtársaságokkal és az off-shore kutakkal szemben](#).

II. Részletes elemzések

1. A francia mezőgazdaság elmúlt egy éve

1.1. Agronómiai helyzetkép

Franciaországban a tavalyi év második felének nem túlságosan szélsőséges (de nem is kedvező, az átlagosnál esősebb) időjárása után az idei év első felére a sok éves átlagnál jóval hidegebb és csapadékosabb volt, valamint minden korábbinál nagyobb számban fordultak elő szélsőséges időjárási események, ezek között elsősorban az özönvízszerű csapadékkal érkező viharok és az ezeket követő, hatalmas károkat okozó hirtelen áradások. A hatalmas mennyiségű tavaszi csapadék miatt jelentős területeken nem tudták a gazdák elvégezni a tavaszi munkákat és nem kerültek időben földbe a kultúrák, amik fejlődését tovább késleltette az öt évtizede nem tapasztalt hideg idő. Több hetes késésben vannak a gyümölskultúrák is az ország több vidékén, Délnyugat-Franciaországban pedig a kiwitermelők kerültek katasztrófális helyzetbe, ők nagyon komoly kieséseket kénytelenek elkönyvelni. A gazdák szerint átlagos időjárású évben az egyik kultúra veszteségét általában kompenzálja egy másik jobb termése, de az idén ez minden bizonnyal elmarad, mert a veszteségek ehhez túl jelentősek. A nyár elején Champagne-Ardenne, Burgundia, Provence-Alpes-Côte d'Azur, Midi-Pyrénées és Aquitaine régiót árvizek sújtották, Centre régiót a jég verte el. [A Sud-Ouest regionális napilap tudósítása szerint](#) például Landes megyében májusban és júniusban olyan hideg idő volt és olyan sok csapadék hullott, amire „gazdaemlékezet óta nem volt példa”, a kettő együttesen nagyon nehéz helyzetbe hozta a gazdákat. A napi átlaghőmérséklet az időszakban 2,5°C-kal maradt el a sokéves átlagtól, az átlagos csapadékösszeg kétszeresét elérő eső miatt pedig számos folyó kilépett a medréből.

A klimatikus szélsőségek a kormányt is lépésre kényszerítették. Június 24-én **Jean-Marc Ayrault kormányfő vezetésével tartottak ülést** a Matignon-palotában a délnyugat-franciaországi árvizek nyomán kialakult helyzetről, a mezőgazdaságról Stéphane Le Foll miniszter referált. **A miniszter bejelentette**, minden, az elmúlt hónapokban természeti katasztrófa sújtotta régióban alkalmazni fogják a következő intézkedéseket:

- azonnali hatállyal megnyitják a mezőgazdasági katasztrófa-alapot (*Fonds national de gestion des risques agricoles*), amiből a terméskiesés és a természetberendezések pusztulása miatti károkat enyhítik. A jelenlegi keret 100 millió euró, amit szükség esetén növelnek, a kárigényeket érdemben elismerő bizottság (*Comité national de la gestion des risques agricoles*) júliusban ül össze,
- mozgósítják a konszolidációs hitelkeretet, a kamatokat és a segélyeket az AGRIDIFF (azaz a nehéz helyzetbe jutott gazdákat támogató program) vállalja,
- halasztást adnak a mezőgazdasági társadalombiztosítási alapba ([MSA](#)) történő járulékfizetésekre, illetve lehetőség lesz a fizetési kötelezettségek átvállalására (a tervezett keret 13 millió euró).

A miniszter ezeken felül bejelentette, hogy a gazdaságok irányításában sokfelé előálló kivételes helyzetre való tekintettel bizonyos derogációs intézkedéseket is életbe léptetnek:

- fölmentést kapnak a gazdák a támogatások igényelhetőségi feltételeinek ([BCAE](#), *Bonnes conditions agricoles et environnementales*) teljesítése és a környezetvédelmi intézkedések betartása alól,
- amennyiben a közúti megközelítés az utak járhatatlansága miatt lehetetlen, a nyári legelők megközelítésére egyéb – pl. állami erdei – utakat is igénybe vehetnek a gazdák,
- könnyítik a legeltetési ([PHAE](#)) és a kedvezőtlen természeti adottságú területek után járó ([ICHN](#)) támogatások igényléséhez szükséges feltételek teljesítését, ennek során

tekintettel lesznek többek között arra, hogy az állatokat az elvárt időpontnál később tudták a nyári legelőkre hajtani,

- a földrajzi eredetvédelemmel ellátott [AOP „Barèges Gavarnie”](#) (azaz egy speciális hegyi juhhús, ami csak júniustól januárig kerülhet a piacra) esetében a nemzeti földrajzi eredetvédelmi intézet, az [INAO](#) jóváhagyásával engedélyezik a Barèges-ben található vágóhid mellett egy alternatív lehetőség igénybe vételét.

A szakminiszter fölkererte a kártalanítási ügyekben eljáró szervezeteket és hatóságokat, hogy a károk nagy mértékére való tekintettel tegyenek meg minden erőfeszítést az ügyek minél gyorsabb rendezése érdekében.

1. kép Az ősze eleje kifejezetten száraz volt 2012-ben, később aztán túl sok lett az égi áldás

A francia kukorica- és cirokvetőmag-termelők országos szövetségénél ([FNPSMS](#)) meglehetősen borúlátóan tekintenek az idei szezonra, mivel a hosszan tartó hideg és rendkívül csapadékos időjárás miatt a tervezettnél valószínűleg lényegesen kevesebb vetőmagot tudnak előállítani. Míg ugyanis az aszályos időszakokat az öntözésre szinte mindenütt berendezkedett gazdák általában jól át tudják hidalni, a hideg és csapadékos időre nincs ellenszerük.

A gabonatermelők mennyiségben jó, minőségben az átlagtól elmaradó termésre számítanak, várhatóan nem lesz probléma a repcével sem. A kukorica ellenben egyelőre nagyon komoly kétségeket támaszt, mivel többhetes a fejlettségbeli elmaradása és kisebb is az ideai vetésterülete, ami az állattartók számára egyáltalán

nem jelent jó hírt.

1.2. Jövedelmi viszonyok

Mint ismeretes, 2005-2010. között a gazdálkodók jövedelmét minden korábbinál jobban befolyásolta a mezőgazdasági termékek árának kiszámíthatatlan mértékű és irányú ingadozása olyannyira, hogy ez gyakorlatilag lehetetlenné tette korábbi évek hagyományos számítási gyakorlatának alkalmazását. Az időszak végén elvégzett számítások azt mutatták, hogy 2010-ben a főállású gazdálkodók és gazdaságaik adózás előtti eredménye 66%-os javulást mutatott 2009-hez képest, amihez azonban azonnal hozzá kellett tenni, hogy 2007-2009. között a kumulált jövedelemcsökkenés az összes érintett gazdaság átlagában 46% volt! (Ez a 2008-as 23%-os, majd a 2009-es 34%-os csökkenésből adódott össze.) **2010-ben** elsősorban a gabonák, olajos és fehérjenövények ára emelkedett jelentős mértékben, ami a műtrágyaárak csökkenésével együtt a GFOR-növényeket termesztő gazdaságok esetében kedvezően hatott a jövedelemviszonyok alakulására, ami különösen a 2009-es „mélypont” fényében jelent látványos javulást. A gabonaárak emelkedése viszont főleg a 2010-es év utolsó hónapjaiban volt komoly befolyással a takarmányárakra és így az állattenyésztéssel foglalkozó gazdaságokra.

A 2011. évi adatok a termelési költségek növekedését, bizonytalanságot, valamint az egyes ágazatok és régiók között nagyfokú szórást mutatták. A francia agrárkamara által is közölt adatok szerint ugyan kismértékben tovább nőtt a gazdaságok átlagos jövedelme (+3,8%), de továbbra sem érte el a 2009. évi krízis előtti szintet, alakulását pedig alapvetően befolyásolta a

termelési költségek jelentős növekedése, így az egy gazdálkodóra jutó eredmény 32500 euró volt. Nagyon jelentős különbségeket lehetett megfigyelni az egyes régiók és termékek esetében. A zöldség- és gyümölcságazatban tovább tartott a jövedelmek évek óta tartó csökkenése, 2011-ben történelmi mélypontot, 10900 eurót ért el ez a szám a gyümölcstermelők, 8100 eurót a zöldséges gazdák körében. Az állattenyésztésben hasonló tendenciát lehetett megfigyelni meg a juhtartók és a húsmarha-tartók esetében, az előbbieknél 17600 euró, az utóbbiaknál 15400 euró volt az egy gazdára jutó eredmény. Az adatok alapján a kamara országos elnöke, Guy Vasseur azt nyilatkozta, hogy a gazdák képtelenek az árakban érvényesíteni a költségek növekedését, számos termék esetében pedig nyilvánvalóvá vált, hogy alapjaiban kell újragondolni a teljes termékpályát, mivel a jelenlegi gazdasági modell nem tartható tovább.

2012-es eredmények

A tavalyi évben a közepes és nagy gazdaságok¹ jövedelmi viszonyai tovább javultak, a 2011-es +10%-os növekedés után 2012-ben 9%-os emelkedést mutatva. A három éve tartó pozitív trendnek köszönhetően 2012-ben soha nem látott magasságba emelkedett a gazdaságok jövedelme. Az árak kedvező alakulása nem csak kompenzálni tudta számos termék mennyiségi visszaesését (zöldség- és gyümölcsstermesztés, sertéstartás, tojástermelés), de még javítani is tudta a tavalyi mutatókat, e mögött azonban nagyon jelentős különbségek találhatók az egyes ágazatok és régiók összehasonlításában egyaránt.

2. kép A gépméretek egyre nőnek, a magas gabonaár húzza a mezőgazdasági gépek piacát is

A tavalyi évben a **gabonatermelő gazdaságokban** egy aktív gazdálkodóra vetítve 76500 eurós adózás előtti eredményt értek el, amivel megdöntötték az eddigi, 2007-es rekordot, noha a tavalyi év klimatikus szélsőségei nagyon komoly veszélyt jelentettek a kultúrákra. A 2011-ben elég magas szinten stabilizálódott gabonaárak 2012-ben további 20%-kal emelkedtek, ahogy az olaj- és fehérjenövények ára is, ennek köszönhetően nem csak a termés kiesést lehetett kompenzálni, hanem még növelni is lehetett a bevételt. Ez utóbbihoz hozzájárult az is, hogy a kiadási oldalon a korábbi éveknél kisebb tételt jelentettek a műtrágyák, mivel azokból kevesebbet vásároltak a gazdák. Gilles POIDEVIN (főtitkár, [Union des industries de la fertilisation](http://www.unifa.fr), UNIFA²) 2012. novemberi adatai szerint az előző szezonhoz képest minden tápanyag-típusból visszaesésről lehet beszámolni, csupán a savanyú talajok kezelésére

szolgáló anyagok használata bővült (+8%). Míg a nitrogén-használat az utolsó három év átlagához képest is visszaesett (-7%), a többi esetében néhány százalékos bővülést lehetett

¹ Fontos megjegyezni, hogy a statisztika elsősorban a közepes és nagy gazdaságokkal foglalkozik, ami **nem** területnagyság, hanem jövedelmi viszonyok, azaz a bruttó termelési érték alapján (*production brute standard*) meghatározott kategóriát jelent. Ez azt jelenti, hogy 25 ezer euróig kis, 25-100 ezer euró között közepes, 100 ezer euró fölött nagy gazdaságról beszélünk. 2000-2010. között egyharmadával csökkent a kisgazdaságok száma, csökkent a közepes méretűeké is, valamint kevesebb lett a gazdaság a 100-250 ezer eurós tartományban. Nőtt viszont a gazdaságok száma a 250-500, az 500-750, és a 750 ezer euró fölötti kategóriában.

² műtrágya-gyártók országos szervezete [http://www.unifa.fr/](http://www.unifa.fr)

tapasztalni. Érdekes, hogy 1990-ig párhuzamosan nőtt a megtermelt gabona és a fölhasznált nitrogén mennyisége, azóta további 30%-kal nőtt a megtermelt gabona, miközben 20%-kal csökkent a fölhasznált N mennyisége, ami mindenképpen az egyre hatékonyabb nitrogén-kijuttatásnak és hasznosításnak tudható be.

Mindezek alapján nem is olyan meglepő, hogy a kifejezetten gabonatermelésre szakosodott régiókban kiugróan magas volt a gazdák jövedelmének növekedése – Ile-de-France és Felső-Normandia régiókban ez a szám meghaladta az 50%-t, de Picardie gazdái esetében is elérte a 30%-ot.

3. kép Csendélet a pincében a bordeaux-i borvidéken

A szőlészet-borászat esetében 40 éve a legkisebb termést takarították be a gazdák szinte minden borvidéken, aminek elsődleges oka a szőlő számára nagyon kedvezőtlen tavalyi időjárás volt. A korábbi évekből rendelkezésre álló készletek piacra dobása ugyan javított a gazdaságok árbevételén, de ez ennek ellenére a kétezres

évek eleje óta a leggyengébb év lesz ilyen szempontból. Az adatok ezek figyelembe vételével átlagosan 32800 ezer eurós adózás előtti jövedelmet mutatnak gazdánként, de természetesen hatalmas regionális eltérésekkel. Champagne vidékén 30%-kal kevesebb szőlő termett, a szántóföldi kultúrák viszont jó eredményt adtak, de így is „csak” 67100 euró a végeredmény (2010-ben a 60 ezret sem érte el, 2011-ben viszont majdnem 80 ezer volt!). Burgundiában és Rhône-Alpes-ban a szőlő kevesebbet „nyom a latban”, de az is igaz, hogy nem *champagne*-ról van szó, így a számok nagyjából a 2011-es szinten (illetve kissé alatta) maradtak (35,9 és 25 ezer euró). Elzászban ugyan 4%-kal csökkent a szőlészet-borászat eredménye, viszont 30%-kal emelkedett a GOF-növényeké, az eredmény regionális átlagban 41,8 ezer euró.

4. kép "Szezonvégi kiárusítás" - Thierry Duffaut termelő standja a condom-i piacon (Gers megye)

A zöldség-gyümölcs ágazatban az Agreste nagyon komolyan módosította az egy évvel korábban a 2011-es évre megadott előzetes adatait, olyannyira, hogy az a tendenciákat is teljesen fölülírta – a magyarázatot egyelőre várjuk. Ha azonban a legfrissebb adatok a valóság, akkor nem igaz, hogy tovább tartott volna a zöldség- és

gyümölcsstermelők jövedelmének évek óta tartó csökkenése és 2011-ben nem ért el az ágazat történelmi mélypontot. Ellenkezőleg, a hivatal a gyümölcsstermelők 2011-es 10900 eurós adatát 24800, a zöldségesek 8100 eurós jövedelmét 20300 euróra korrigálta. Ennek fényében a gyümölcsstermelésben 2012-re megadott 27100 euró és a zöldségstermelőknél szerepeltetett 39400 euró már nem jelent olyan hatalmas méretű emelkedést 2011-hez képest, de ezzel együtt is figyelemre méltó. Különösen annak fényében, hogy a tavalyi év időjárása egyáltalán nem kedvezett a gyümölcskultúráknak, a fagy, a viharkárok elsősorban az ország középső részén okoztak érzékeny veszteségeket, aminek következtében az átlagnál jóval kisebb volt

az árualap. Az árak viszont magasabbak voltak, amik a kárt szenvedett régiókban kompenzáltak, az időjárási szélsőségek által megkímélt régiók esetében pedig kifejezett bevétel-növekedést indukáltak, így az ágazat által előállított termelési érték meghaladta a 2011-es adatokat. A zöldségtermelőknél a 2011-es év *E. coli*-botránya abban az évben nagyon megviselte, a tavalyi kedvező körülményeknek köszönhetően viszont az eredmény a 2010-es jó évet is mintegy 20%-kal meghaladja.

5. kép Reggeli életkép a február végi nemzetközi mezőgazdasági kiállítás kulisszái mögött Párizsban

A **húságazatban** a húsmarha- és húsjuh-tartók helyzete továbbra sem javult érdemben, jövedelmük tovább csökkent, jobb esetben legföljebb stabilizálódott és nem éri el a közepes és nagy gazdaságokra számított átlagos jövedelem felét sem. A **tejhasznú szarvasmarhát** tartók körében a csökkenő tejár és a növekvő

takarmányozási költségek együtt azt eredményezték, hogy a termelői jövedelmek a 2010-es szint alá estek, különösen érzékenyen érintette a tendencia Basse-Normandie (-10%) és Franche-Comté (-3%) régiókat. A baromfitartók viszon egészen jó évet tudnak maguk mögött, mivel a 2010-es és 2011-es 30,3 ezer euróról 37,4 ezer euróra nőtt az adózás előtti eredményük. A sertéstartók esetében a 2013. január elsejei, a környezetvédelmi előírások teljesítésére vonatkozó kötelezettség sok termelőt az állattartás fölhagyására kényszerített, másoknál pedig komoly kiadásokat jelentett. A termelés szűkülését viszont az árak emelkedése ellentételezte, a sertéstartásban így az adózás előtti jövedelem 50, a baromfitartásban 25%-kal volt magasabb, mint 2011-ben.

6. kép Szeptemberi hajnal valahol délen, Midi-Pyrénées régióban

Hatalmas különbségek tapasztalhatók **az egyes nagy régiók között**. A gabona-, olajos- és fehérjenövény-árak magas szintje értelemszerűen magával húzta a termelői jövedelmeket (Centre, Ile-de-France, Picardie régiók), viszont kifejezetten negatív hatással volt az állattartó régiókban (pl. Limousin, Auvergne). A szőlőtermelő

régiókra nem lehet egységes trendet megállapítani, a jövedelmek nagyban függtek a termés szintjétől, a borvidékek elismertségétől és a szőlő, valamint a többi termékpálya helyi gazdaságban betöltött súlyától. Mindezek eredményeként **hatszoros különbségek** tapasztalhatók az országban, a legjobb eredményt Ile-de-France régió mutatja (97800 euró!), a legrosszabbat Limousin (15,5 ezer euró). 2012-ben Ile-de-France átvette a vezető szerepet Champagne-Ardenne-től, valamint hihetetlen mértékben növelni is tudta az eredményt: míg 2010-ben „csak” 49,4 ezer, 2011-ben pedig 60,5 ezer euró volt a gazdaságok mutatója, a

2012-es 97,8 ezer országosan is kiemelkedőnek számít, hiszen a „második helyezett” Picardie „csak” 73 ezer eurót tud fölmutatni.

Stéphane Le Foll miniszter az adatok kapcsán jelezte: a június végén az új KAP-ról született egyezség pontosan meghatározza azokat az eszközöket, amik lehetővé teszik a gazdálkodói jövedelem-különbségek csökkentését és a jövedelmek stabilitásának biztosítását, alkalmazásuk konkrét körülményeit pedig a szakmával való egyeztetések nyomán határozzák meg.

A francia szaktárca statisztikai szolgálata, az AGRESTE által készített összefoglaló anyag elérhető a következő oldalon :

http://agriculture.gouv.fr/IMG/pdf/Primeur_303_Comptes-1_cle41e3e1.pdf

1.3. Agrárpolitikai helyzetkép

1.3.1. François Hollande köztársasági elnök és az Ayrault-kormány első évének mérlege az agrárium területén

Látható, hogy a fő vezérlő elv a mezőgazdasági politika terén a mezőgazdaság jövőjéről alkotandó majdani törvény (*loi d'avenir sur l'Agriculture, l'Agroalimentaire et la Forêt*) előkészítése. „Ideológiai téren” a környezetvédelem erősítése tűnik a legfontosabb főadatnak, egyfajta „agro-ökológiai forradalmat” szorgalmazva a mezőgazdasági termelésben. Ugyan a korábbi választási ígéretek ez utóbbival jórészt összhangban vannak, a konkrét megvalósítás terén látványos előrelépésről kevésbé lehet beszélni, mivel egyértelműen hiányoznak az ambiciózus elképzelések megvalósításához szükséges költségvetési források. Ugyanez igaz az ágazati kríziskezelésre – folyamatosan látnak napvilágot a különböző programok, érdemi anyagi források nélkül.

A KAP-reform francia érdekeknek megfelelő iránya érdekében választási ígéreteivel összhangban tagadhatatlanul komoly erőfeszítéseket tett az új kormány és a köztársasági elnök és sikerült az új KAP büdzsáját hozzávetőlegesen szinten tartani, noha a francia gazdák a mostaninál valamivel kevesebb támogatást kapnak a jövőben Brüsszeltől.

Szavakban elkötelezett a kormány a gazdaságok „ökológiai és ökonómiai hatékonyságának együttes növelése” és a „produire autrement”, azaz „termeljünk másként” program mellett, a víz és az öntözés területén viszont gyakorlatilag visszalépés történt a Sarkozy-éra utolsó intézkedéseihez képest azzal, hogy Delphine Batho környezetvédelmi miniszter utasítására gyakorlatilag minden leállt ezen a téren.

Energetikai téren érdemi többletforrások nélkül igyekeznek a fotovoltaikus beruházásokat ösztönözni, a kis és közepes kapacitású fotovoltaikus berendezések telepítésére kiírt ajánlattételi fölhívások korábbi föltételrendszerét módosították a kv-k esélyegyenlőségének biztosítása érdekében. Március végén hivatalosan is elindult az „Energia-Metanizáció-Nitrogén-autonómia” terv (EMAA, Énergie Méthanisation Autonomie Azote), ami a mezőgazdaság energia- és nitrogénműtrágya-függőségét hivatott csökkenteni és növelni kívánja a gazdaságok jövedelem-biztonságát.

A szakma szerint a mezőgazdasági vállalkozások versenyképességének javítása terén pontosan az ellenkezője történt az ígértnek, bevezetése előtt érvénytelenítették a Fillon-kormány által meghozott szociális AFA-törvényt, a „francia hamburger-adó” bevételeit az eredeti szándékkal ellentétben nem a mezőgazdaság versenyképességének növelésére, hanem általános szociális kiadásokra fordítják. Nem történt érdemi előrelépés a termelői szervezetek

megerősítése terén és továbbra is csak ígérek vannak a nagy kereskedelmi láncokkal szembeni alárendelt helyzet megoldására.

7. kép Gyakorlat teszi a mestert...

Stéphane Le Foll miniszter szeretne új lendületet adni a mezőgazdasági szakoktatásnak, több ezer új tanári állást is ígért, valamint javítani akarja az agrár-felsőoktatás (agronómiai, állatorvosi és tájépítészeti képzések) jövőképét is. A kormány szavakban mindenképpen támogatja a fiatal gazdák pályakezdését, sőt végül az ideai költségvetési törvényben – a tervekkel ellentétben – mégsem csökkent az erre fordítható összeg, ennek valószínűleg az lehet az oka, hogy ez nyilvánvaló cáfolata lett volna annak az Hollande-kampányígéretnek, ami a fiatalok jövőjének biztosítására vonatkozott.

Hirtelen változás a környezetvédelmi tárca élén

Az Elysée-palota honlapján megjelent [nagyon rövid közlemény](#) szerint Jean-Marc Ayrault kormányfő javaslatára Francois Hollande köztársasági elnök azonnali hatállyal fölmentette tisztségéből [Delphine](#)

[Batho](#) környezetvédelmi, fenntartható fejlődési és energetikai minisztert. Utódaul [Philippe Martin](#) nevezte ki, a volt és új tárcavezető közötti átadás-átvételre július 3-án sor került. A sajtó ennél lényegesen „böbeszedübb” volt³, a Le Monde-dal partner [Huffington Post](#) elektronikus kiadása a következő címmel tudósított az eseményről: „Delphine Batho lemondott: François Hollande példát statuált, a zöldek a [kormányban](#) maradnak”. A lépésre egyértelműen a jövő évi költségvetés körül kialakult kormányzati feszültség a magyarázat, hiszen a környezetvédelmi tárcát érintik legjobban a megszorítások – teljes ideai költségvetésénél 7%-kal kap kevesebbet jövőre, amit a volt tárcavezető nem tudott elfogadni. A „kegyvesztett” miniszter-asszony helyére azonnali hatállyal [Gers megye egyik szocialista parlamenti képviselőjét, Philippe Martin](#)-t nevezte ki a köztársasági elnök.

A miniszter asszony „vétké” az volt, hogy az RTL csatornán július 2-án reggel úgy nyilatkozott, hogy a jövő évi költségvetésnek „semmi köze nincs a környezetvédelemhez”, és indítványozta, hogy a büdzséről folyó további egyeztetések során kerüljön fölülvizsgálatra ez a döntés. A délben együtt ebédelő Jean-Marc Ayrault miniszterelnök és François Hollande köztársasági elnök viszont úgy találta, hogy a tárcavezető megnyilvánulása nem egyeztethető össze a kormányon belüli szolidaritás elvével, ezért válaszút elé állították. A [sajtó értesülései szerint](#) maga a köztársasági elnök hívta föl telefonon Batho-t és közölte vele, vagy visszavonja az általa mondottakat, vagy fölállítják a miniszteri székből. Mivel a miniszter asszony erre nem volt hajlandó, azonnali hatállyal menesztették.

1.4. Franciaország és a KAP-reform

[A minisztérium sajtóközleménye](#) egyértelműen pozitív hangvételben nyilatkozott az egyezségről, hangsúlyozva, hogy az „zöldebb, igazságosabb, szabályozóbb és a fiatalok felé forduló” (*plus juste, plus verte, plus régulatrice et tournée vers les jeunes*). A miniszter ebben aláhúzta, hogy a most elért megállapodás számos területen lényegesen kedvezőbb a francia mezőgazdaság számára, mint azt hivatalba lépésekor gondolni/remélni lehetett volna.

³ Pl. http://www.huffingtonpost.fr/2013/07/02/delphine-batho-demissionnee-remplacee-philippe-martin_n_3534938.html

A közlemény szerint az **új KAP igazságosabb**, mivel prioritást ad az állattenyésztés helyzetét javító és a munkahely-teremtést segítő támogatás-újraelosztásnak, a támogatások konvergenciája pedig elsősorban az extenzív állattartók számára jelent javulást.

Mivel a munkahelyek elsősorban a kis és közepes gazdaságokhoz köthetők, nem pedig a nagyokhoz, az első hektároknak adandó többlet-támogatás is elsősorban a „munkahelyekben gazdag” gazdaságok felé áramlik - ezt az intézkedést a sajtóanyag egyértelműen Stéphane Le Foll érdemének tulajdonítja (ahogy a kapcsolt támogatások megtartását és megemelt szintjét is). A támogatási formát a GAEC-ek (közös művelésre létrehozott mezőgazdasági vállalkozás) transzparenciájának biztosításával párhuzamosan alkalmazzák majd, ennek a társasági formának az uniós elismerése is most történt meg. A lehetőség egyben végre először lehetővé teszi a támogatások degresszív mértékben történő kifizetését is. Annak érdekében, hogy a támogatások újraelosztása de ingassa meg számos gazdaság helyzetét, a veszteségeket limitáló mechanizmuson keresztül akarják elkerülni a támogatások túlzott csökkenését.

A **zöldebb KAP** a reform második nagy területe, ahol francia olvasatban az eredeti célkitűzések megtartása mellett Le Foll miniszternek sikerült elérnie a három kritérium rugalmas és a realitásokat figyelembe vevő alkalmazását. Franciaország arra fog törekedni, hogy az első és második pillér adta eszközökkel a lehető legjobban ösztönözze a gazdálkodás ökonómiai és ökológiai hatékonyságát egyaránt támogató termelési módok alkalmazását. A második pillérből fizetett, elsősorban a hegyvidéki területeken alkalmazott legelő-támogatást és a kedvezőtlen adottságokat kompenzáló kifizetéseket a hegyvidékre vonatkozó támogatási plafon fölemelése teszi lehetővé, amit a miniszternek sikerült elérnie.

A **korábbinál „szabályozóbb” KAP** (*Une PAC plus régulatrice*) annak köszönhető, hogy számos szabályozót sikerült a rendszerbe illeszteni, ami egy évtizednyi „*dereguláció*” után hatalmas változás. Elégedettségre ad okot a szakmaközi szervezetek szerepének elismerése is.

A **fiatalok és a jövő felé forduló KAP** – fogalmaz a tárca közleménye annak nyomán, hogy Stéphane Le Foll miniszternek sikerült elérnie az első pilléres fiatal-gazda támogatás kötelezővé tételét. Ez Franciaországban kiegészíti majd a fiatal gazdáknak a második pillérből fizetett támogatásokat, ez utóbbit egyébként bővíteni is akarják.

A **Le Monde országos napilap** internetes kiadásában június 28-án „**A miniszter, az FNSEA és a szőlőtermelők elégedettek**” címmel megjelent írás bevezetőjében úgy fogalmazott, hogy „Stéphane Le Foll miniszter meg sem várta a tárgyalások végét és már üdvözölte a megkötött politikai egyezséget.

A lap idézte a minisztert aki leszögezte, jelentős eredmény a termeléshez kapcsolt támogatások lehetőségének megtartása és az „első hektároknak adható többlet-támogatás”, mivel mindkettő a leginkább sérülékeny ágazatok, ezeken belül is elsősorban az állattenyésztés helyzetének stabilitását segíti. „Történelmi” eredménynek tartotta, hogy sikerült a GAEC, mint társasági forma uniós elismertetése – „ez Jacques Chirac-nak nem sikerült”, hangsúlyozta Le Foll. Elégedettségre ad okot a szőlő telepítési jogok új rendszere is, amit a CNAOC, azaz az Oltalom alatt álló eredet-megjelölésű bórtermelők országos tanácsa (www.cnaoc.org) is üdvözölt. A cikk idézi két szakszervezet, az FNSEA és a Confédération paysanne véleményét – ezeket ld. alább részletesen kidolgozva -, valamint [José Bové](#) EP-képviselőt (*a Confédération paysanne kisebbségi szakszervezet korábbi elnökét*), aki úgy nyilatkozott, hogy „*a KAP szelleme eltűnt (l'esprit de la Politique agricole commune a disparu), és valójában egyfajta renacionalizációja történt meg*”. Nagyjából hasonló

állásontra helyezkedett a GOF-növényeket termelőket tömörítő szervezet, az ORAMA is, ami a „szántóföldi kultúrákra veszélyesnek” minősítette a reformot. A lap szerint egyben azonban mindenki egyetért: a KAP országos szintű alkalmazása még nagyon komoly vitákat fog kiváltani.

A lap szintén ugyanaznapi kiadása ugyancsak Laurence Girard tollából egy másik cikket is közölt a KAP-ról, amiben tételesen sorra vette az elfogadott intézkedéseket. Hangsúlyozta, hogy „a KAP-reform nagy mozgásteret hagy a tagországoknak”, azon túl, hogy zöldebb és igazságosabb kíván lenni.

A fiatal gazdák országos szövetségének (Jeunes Agriculteurs, JA) KAP-reformról kiadott sajtóközleménye „győzelmekről és befejezetlen föladatokról” beszél. Miközben megjegyzi, hogy a fiatal gazdáknak valóban joguk van örülni, megállapítja, hogy más kérdéseket a tárgyaló felek nyitva hagytak, a kompromisszum hiányában ezek tagállami hatáskörben lesznek kezelendők. Miután a fiatal gazdákat az első pillérből kötelezően támogatni kell minden tagországban, Franciaországban is meg kell találni annak módját, miként lehet ezt a gyakorlatban is a maximális mértékig megadni és hogyan tudja a kormányzat növelni a nekik fizetendő második pilléres támogatások összegét.

A fiatal gazdák nagyon kedvezően fogadták annak lehetőségét, hogy a tagországok az első pilléres keret 13%-áig, sőt, amennyiben ez fehérjenövényeket érint, 15%-os határig alkalmazhatnak kapcsolt támogatásokat. A JA szerint ez végre megteremti annak lehetőségét, hogy az országban végre elinduljon egy, az állattenyésztést támogató hatékony és stratégiai fontosságú fehérjetakarmány-program. Úgy tűnik, hogy a GAEC, mint társasági forma uniós elismerése is részét képezte a politikai megegyezésnek, amit a JA örömmel fogadott. Ez mindenképpen nagy előrelépés, ezen keresztül biztosítható a GAEC-ek transzparenciája az első pilléres (az első hektárok után fizetendő emelt összegű támogatásoknál) és a második pilléres támogatások esetében egyaránt.

8. kép Még van ilyen - igazi kádárműhely Bordeaux mellett

A piacszabályozás kapcsán a JA üdvözli a szőlő telepítési jogok új rendszerét, ami 2030-ig biztosítja az ágazat stabilitását, viszont sajnálja, hogy már 2016-tól életbe lép és évente 1%-os emelkedést tesz lehetővé. A tej- és cukorkvóták esetében viszont a fiatalok szerint szinte semmilyen érdemi előrelépés nem történt, a kríziskezelés terén pedig egyáltalán nem volt

semmi előremozdulás. A második pillérenél a kríziskezelésben gyakorlatilag nincs változás, Franciaországban viszont újra el kell kezdeni dolgozni ezen a területen, mivel ezt a nagyon komoly kérdést a politika eddig messze nem kezelte kellő odafigyeléssel.

A fiatalok elismerik, hogy a reform érdemi pozitív változásokat is hoz, de szerintük ezzel együtt messze nem olyan ambiciózus, mint amilyennek valójában lennie kellene. Fölteszik a kérdést, mikor értik meg végre a tagországok, hogy egy olyan KAP, ami nem rendelkezik érdemi piacszabályozó vagy krízis-megelőző eszközökkel és nem erősíti meg minden termékpályán a termelők tárgyalási pozícióit, nem fogja tudni biztosítani az elkövetkezendő gazdálkodói generációk jövőjét.

A legnagyobb mezőgazdasági szakszervezeti szövetség, az [FNSEA](#) sajtóközleményében arra helyezte a hangsúlyt, hogy a KAP történetében először a Tanács, a Bizottság és az EP közös döntéseként született meg a reform. Ennek tartalmával kapcsolatosan a közlemény úgy fogalmaz, hogy a döntés – az FNSEA óhajával egybevágóan – lehetővé teszi a támogatások ésszerű konvergenciáját, a pragmatikus és arányos zöldítést, az érdemi kapcsolt támogatások alkalmazását, a termelő szervezetek rugalmas kialakítását és „megkönnyíti a szakmaközi szervezetek életét”. A szakszervezet leszögezi: amennyiben a jelenlegi formájában a pénzügyi keret is elfogadásra kerül, az elkövetkezendő hetekben megkezdődhet az országos fölkészülés az új szabályok alkalmazására. A számos opció közül az FNSEA szerint azokat kell választani, amik egyszerűbbé teszik a gazdák mindennapjait, biztosabbá teszik jövőjüket, átláthatóságot adnak az elkövetkezendő évek támogatásaiban, a hátrányos helyzetű területek fölzárkóztatásában és a gazdálkodói generációk megújításában.

A [Coordination Rurale](#) (CR) kisebbségi (szélsőjobbra hajló) szakszervezet [sajtóközleménye](#) úgy fogalmaz, hogy a KAP ma már nem több, mint egy állandó alkudozás (*la PAC n'est plus qu'un marchandage*). A szakszervezet szerint Stéphane Le Foll miniszter KAP-reformról szóló optimista, elégedettséget sugárzó (*a pozitív önszuggeszción alapuló önmegvalósítási módszerre, az ún. Méthode Coué-ra emlékeztető⁴*) megnyilvánulásaival szemben a valóság sokkal inkább aggasztó.

9. kép Termelői húsfeldolgozó termékei Auvergne-ben

Szerintük az európai fogyasztók a döntést követően tovább távolodnak attól az ételmezőgazdaságtól, amit az új KAP által teljesen figyelmen kívül hagyott uniós ételmezési autonómia jelentett. A termelők számára hatalmas tehertétel lesz, hogy az igazi, érdemi KAP megkötésére képtelen tagországok tehetetlenségétől fognak szenvedni és tovább

fogják gyarapítani az előre elvesztett versenyképességi háború áldozatainak táborát. Ez a háború nem csak a harmadik országok ellen folyik, de jelen van a befejezetlen és széthúzó EU-n belül is, ami túl gyorsan, be nem tartott tervek szerint növekedett.

A CR szerint az európai polgárok rá fognak döbbszenni, hogy a zöldítés nem más, mint elfedése az érdemi, a legfontosabb termelési ágak közötti kiegyenlítést megteremtteni hivatott, a valóban jó vetésszerkezetet és erősebb agronómiai megközelítést garantáló, ezen keresztül valóban környezetbarátabb politika hiányának. Az uniós adófizetők továbbra is hiába, egy, a XXI. század kihívásaihoz alkalmazkodni képtelen és ártalmas politikáért fognak fizetni. A *Coordination rurale* fölhívja a figyelmet arra, hogy ennek a kudarcnak súlyos következményei lesznek, többek között az uniós országok közötti együttműködésre nézve is, amit az EU által megkötött nemzetközi egyezmények is gyengítenek. A CR emlékeztet arra, hogy a „valóban életbevágó kérdésekkel” összefüggő mezőgazdaság olyan kivételes elbánást érdemelne, mint amilyen mellett az EU-USA szabadkereskedelmi tárgyalások során a kultúra esetében (*l'exception culturelle*) kiállt a közelmúltban Stéphane Le Foll.

A [Confédération paysanne](#) (szélsőbalosnak mondott), szintén kisebbségi szakszervezet kimondottan rövid [közleményében](#) úgy fogalmaz, az új KAP „egy elvesztett európai illúzió” (*PAC, une ambition européenne perdue*). Kategorikusan leszögezi: a hír nem jó Európának.

⁴ <http://methodecoue.com/>

Két év tárgyalás és mozgósítás után egy olyan KAP született, amiben már nincs semmi közös, ugyanis minden nemzeti szinten fog eldőlni az elhatározott fakultatív intézkedések alapján – fogalmaz a közlemény. Ettől függetlenül a szakszervezet tudomásul vette a 15%-os kapcsolt támogatás lehetőségét és az első hektárok után adható többlet-támogatást, de hangsúlyozta, most arra kell törekedni, hogy ezt a maximális mértékben ki is használják. A CR továbbra is azt szorgalmazza, hogy a lehető legalacsonyabb szinten határozzák meg a támogatások plafonösszegét, valamint minél gyorsabban menjen végbe egy teljes konvergencia. Csak ezeken keresztül lehet ugyanis Franciaországnak egy valóban ambiciózus és igazságos agrárpolitikája. Az országban egymással párhuzamosan folyik a mezőgazdaság jövőjéről szóló új törvény tárgyalása és a KAP-reform intézkedései alkalmazásának előkészítése, ezért az elkövetkezendő hónapok meghatározók lesznek, a szakszervezet pedig arra fog törekedni, hogy a politikai döntések végre valóban minden gazdálkodó jövőjét szolgálják.

10. kép Articsóka bio művelésben Angers mellett

A legkisebb, csak bizonyos megyékben és régiókban jelen lévő [MODEF](#) is kiadta saját [közleményét a KAP-reformról](#) „Az új KAP megerősíti az individualista mezőgazdaságot” címmel. A szakszervezet szerint a mostani döntésből látható, hogy az európai trilógus semmilyen tanulságot nem vont le a mezőgazdaságot súlyosan érintő a gazdasági, társadalmi és környezeti krízisből. A kis és közepes gazdaságok számára vérlázító a támogatások felső határának 300 ezer euróban való meghatározása, miközben a tárgyalásoknak éppen arra kellett volna törekedniük, hogy olyan új elosztási rendszer jöjjön létre, ami támogatja a pályakezdet – ez elengedhetetlen ugyanis az ország mennyiségi és minőségi élelmezési autonómiájának garantálásához, miközben a fogyasztók teljes joggal egyre igényesebbek.

A területalapú támogatások a birtokméret-növelésre és az ingatlan-spekulációra ösztönöznek. A MODEF azt követeli, hogy a plafont 150 ezer euróban határozzák meg. Ezzel szemben elismerik, hogy a 150 ezer euró fölötti degresszív támogatási rendszer és az ehhez kapcsolható „újraelosztás”, ami megfelel az első 50 hektár után fizetendő többlet-támogatási keretnek, mindenképpen „történelmi előrelépés” a KAP történetében.

Az érdekképviselő a zöldítést új célként értelmezi, ám szerinte az előírt vetésszerkezeti struktúra nem helyettesíti a vetésforgót – ezt a Modef szerette volna a reform részévé tenni, előírva továbbá a fehérje- vagy takarmánynövények termesztésének kötelezettségét is. Az ökológiai célt szolgáló területeket a környezet szempontjából való hasznosságuk alapján meghatározni és gazdálkodói közösségek szintjén alkalmazni.

A mezőgazdasági miniszter által az állattenyésztést prioritásként kezelő, ezt a kapcsolt támogatások rendszerével biztosítani szándékozó bejelentés kapcsán a Modef szorgalmazza az állattartóknak és a gabonatermelőknek adandó támogatások harmonizációját, mivel csak az állattartás megtartásával lehet a hátrányos adottságú területek jövőjét biztosítani.

Leszögezik, a trilógus eredményei alatta a maradnak a mezőgazdaság fontossága alapján elvártaknak. Csak a munkát elismerő jövedelmet biztosító, szolidáris, fenntartható és felelős mezőgazdaság a valóban érdemi munkahely-teremtő, ez teszi lehetővé a fiatalok gazdálkodói generáció-váltást segítő pályakezdését és biztosítja a vidék népesség-megtartó képességét.

2. Francia-magyar kapcsolatok

Tekintettel közös érdekeinkre és a legtöbb kérdésben szinte teljesen azonos álláspontunkra, Franciaország az agrárterület vonatkozásában ez idáig is stratégiai partnerként tekintett hazánkra. Franciaország az elmúlt években is intenzív és széleskörű gondolkodást folytatott a **KAP 2013 utáni jövőjéről**, a köztársasági elnök-választás előtt pedig még egy „*utolsó lendülettel*” Bruno le Maire több uniós minisztertársával is közös nyilatkozatot adott ki ebben a kérdésben. Noha a választásokon a baloldal szerezte meg a hatalmat, a KAP-pal kapcsolatosan nem volt érdemi irányváltás, a továbbiakban is egyértelmű céljuk volt, hogy minél több tagállamot maguk mellett tudjanak a kérdésben.

A magas szintű intézményesített kétoldalú együttműködés terepe a **Magyar-Francia Mezőgazdasági Munkacsoport**, ez 2006 óta, a két országban felváltva, félévente tartott üléseket 2010. végéig. 2011-ben a magyar elnökség alatti gyakori egyeztetésekre való hivatkozással VB-ülés nem volt, majd 2012-től újra rendszeressé vált a fórum, de már éves gyakorisággal. A munkacsoport szintjén történő együttgondolkodás szükségességét nem lehet kétségbe vonni, ez olyan magas szintű szakmai egyeztetési színteret képez, amit egy stratégiai partnerrel fenn kell tartanunk. A választások utáni új francia minisztériumi struktúrával való kapcsolatfölvétel sikeres volt, ezt követően a munkacsoport következő ülésére 2013. februárjában sor került.

11. kép Ezt a mangalica-sonkát a spanyolok árulják a párizsi nagybanin!

A francia-magyar **agrárkereskedelem** nyomon követése, bővülésének elősegítése és **ösztönzése** kapcsán a mezőgazdasági attasé, a kereskedelmi képviselő és a Magyar Turizmus Zrt. párizsi irodájának munkatársai együttműködésben dolgoznak egymással. Amellett azonban, hogy ilyen *ad hoc* jellegű megkereséseknek igyekszünk táptalajt biztosítani, azért, hogy azokból kézzelfogható eredmények szülessenek, elengedhetetlenül fontosnak tartjuk azt is, hogy a megfelelő **promóciós lépésekkel** és tudatos marketingpolitikával élénkítsük a magyar agrár- és élelmiszeripari termékek franciaországi exportját. A gazdasági válság sajnálatos következménye az is, hogy Magyarország jelentősen visszafogta az e területre fordított pénzeszegek mértékét.

Ismert, hogy a francia fogyasztói piac ragaszkodik a már jól bevált termékekhez, nehezen nyit új termékek vásárlása irányába és előszeretettel részesíti előnyben a hazai termékeket. Így ahhoz, hogy a magyar termékek piacra találjanak, nagy hangsúlyt kell fektetni bizonyos marketing akciókra. A francia piacon elsősorban olyan termékekkel lehet megjelenni, amelyek különlegességként, újdonságként hatnak, amelyhez hasonlót nem találni a francia boltokban. A termékek minőségének állandó kiegyenlítetttsége és azok folyamatos hozzáférhetősége alapvető követelmény. Kiemelendő továbbá, hogy hasonló perspektívát rejt magában a vendéglátóipar is, bizonyos termékek, így például a bor vonatkozásában.

3. További kapcsolatépítési lehetőségek

A fejlesztési célú együttműködésekkel kapcsolatosan Nagykövetségünk már több alkalommal jelezte, hogy Franciaország messzemenően nyitott erre, a **megreformált CGIAR**

központjának Montpellier-be települése pedig mindenképpen fontossá tenné egy, a CGIAR-ral szoros kapcsolatban álló francia szervezetek – elsősorban a CIRAD és az [IRD](#), valamint az [INRA](#) – vezetővel való találkozó lebonyolítását. Magyarország - hivatkozással a miniszterelnök 19/2011. (II. 22.) ME határozatában foglaltakra – elsőként írta alá a CGIAR, mint nemzetközi szervezet alapításáról szóló egyezményt, ez nem csak komoly agrárdiplomáciai siker volt, de egyben megnyitotta a lehetőséget a szervezet pénzügyi alapjához való **későbbi** csatlakozáshoz is. Az egyezményhez történő csatlakozásunkkal kapcsolatos hivatalos dokumentumot júniusban adtuk át a letéteményes Franciaország külügyminisztériumának.

Továbbra is nagyon komoly előrelépési lehetőségeket látunk a mezőgazdasági szakoktatásról 2005-ben aláírt megállapodásban, de jelentős potenciál van a K+F együttműködésben is, ami viszont magyar részről is stabil pénzügyi háttérrel és legalább minimális mozgósítható forrásokat kell, hogy föltételezzen.

Magyarország részese az OECD Trade and Agricultural Directorate, [Governing Body of the Co-operative Research Programme](#): Biological resource management for sustainable agricultural systems-nek, ami a magyar agrárkutatás számára nem csak információs forrást, de érdemi pályázati lehetőséget jelent például konferenciák megrendezéséhez vagy egyéni kutatói ösztöndíjakhoz, hazánk képviselőjét Székács András, a KÉKI megbízott főigazgatója látja el.

4. Javaslatok

A kétoldalú agrárgazdasági együttműködés viszonylag kiegyensúlyozott forgalmat takar, ám magyar részről mindenképpen vannak még kiaknázatlan lehetőségek. Ehhez azonban többek között a legjelentősebb franciaországi szakvásárokon való érdemi és szervezett jelenlétre van szükség, mivel a magyar cégek legtöbbje egyelőre önerejéből nem tud a számukra még ismeretlen piacokon való megjelenésbe elegendő tőkét investálni.

A szűkös költségvetési keretek ellenére, Nagykövetségünk továbbra is azon az állásponton van, hogy Magyarországnak a 2010-es év ellenkező irányú tapasztalatai ellenére nem szabad megszakítania a Nemzetközi Élelmiszeripari Szakkiállításon ([SIAL](#)) való megjelenés hagyományát. A 2012. októberében Párizsban megrendezésre került szakkiállításon végül volt közösségi megjelenés (AMC), ahogy a 2013. januárjában Lyonban rendezett vendéglátó- és szállodai szakkiállításon ([SIRHA](#)) is, viszont hiányzott a hagyományos magyar közösségi stand az idei [VINEXPO](#)-ról (Bordeaux).

A párizsi székhelyű, mezőgazdasággal kapcsolatos nemzetközi szervezetek közül a Nemzetközi Állategészségügyi Szervezettel ([OIE](#)⁵) és a Nemzetközi Szőlészeti és Borászati Szervezettel ([OIV](#)⁶) az együttműködés korrekt. Hazánk rendszeres résztvevője a két szervezet üléseinek, nincs probléma a tagdíjfizetéssel sem. A Nemzetközi Hűtésügyi Kutatóintézet ([Institut International du Froid](#)) vonatkozásában viszont nem tudunk ugyanerről beszámolni, hazánk tagsága már egy legalább egy évtizede csupán névleges. Mindenképpen azt tartanánk korrektnek, ha vállalnánk a tagsággal járó tagdíjfizetési kötelezettséget, ha pedig a szakma részéről nem látják értelmét a tagságnak, hivatalosan kezdeményezzük annak megszüntetését.,

Ami a konkrét megvalósítandó feladatokat illeti, a fentiek alapján a 2013/2014-es ciklusra a párizsi mezőgazdasági attaséi hivatal a szokásos hivatali ügymeneten felül a következők megvalósítását tűzte ki célul/javasolja (nem prioritási sorrendben, a teljesség igénye nélkül):

- a párizsi magyar Nagykövetség és a [Fondation Agropolis International](#) közös szervezésében 2012. szeptember 14-én [Montpellier-ben a magyar mezőgazdaságot és](#)

---

⁵ www.oie.int

⁶ www.oiv.int

[perspektíváit, valamint a magyar agrárkutatást- és szakoktatást bemutató tematikus rendezvényhez](#) hasonló megszervezése egy új színhelyen (Angers?),

- az erdészeti kutatási együttműködés előmozdítása,
- a 2005. február 26-án Párizsban aláírt **Magyar-Francia Tárcaközi Oktatási Együttműködési Megállapodást** érdemi tartalommal történő megtöltése (az első egyeztető megbeszélésre 2005. május 4-én került sor Budapesten, az érdeklődés folyamatos, de az érdemi munka anyagi háttérét nem minden esetben lehet csak uniós forrásokkal biztosítani),
- a **minőségi árujelzők** és a földrajzi eredetvédelem terén korábban folyó együttműködés újraindítása,
- a magyar részvétel ösztönzése a 2014. évi SIA és SIAL szakvásárokon,
- a szakoktatási együttműködések és csereprogramok bővítése,
- az agrárterületen kiemelt érdeklődésre számot tartó bilaterális mobilitási programok kiírásának összehangolásának szorgalmazása, esetleges háromoldalú projektekkel alakítása (pl. magyar-francia-vietnámi),
- a fejlesztési célú magyar cselekvési programok erősítése kutatási (**agrár**, orvosi, műszaki) projektekkel FR-HU bilaterális együttműködésre alapozva,
- általában a francia-magyar agrárkutatási együttműködés erősítése kétoldalú és multilaterális síkon,
- a TÉT-attaséi hivatallal és a budapesti Francia Intézettel közösen egész napos magyar-francia agrár-kollokvium megszervezése Budapesten az [INRA](#) (nemzeti mezőgazdasági kutató intézet) [meta-programjaiban](#) való magyar részvétel elősegítése érdekében, különös tekintettel az „[Integrált és fenntartható növényvédelem](#)” és „[A mezőgazdaság és az erdőművelés adaptációja a klímaváltozáshoz](#)” programokra,
- az érdemi magyar részvétel támogatása a francia G20 elnökség agrárprioritásaihoz (is) kötődő IRIWI nemzetközi búzakupatában kezdeményezésben,
- Co-tutelle és kettős diplomát adó képzések szélesítése elsősorban MSc-szinten az agrártudományok területén is,
- Oktató-és kutatócsere-program indítása a trópusi mezőgazdaság, az ürteknológia és a társadalomtudományok területén Francia-Guyana intézményeivel és a legnagyobb francia nemzeti kutatóintézeti hálózatokkal ([CNES](#), [INRA](#), [CIRAD](#), [IRD](#), [CNRS](#)) együttműködve.
- a magyar-francia vegyesbizottsági ülések folytatása.

5. Személyi feltételek

A munkaköréhez kötődő feladatok ellátásán túl a szakdiplomata „alap esetben” a Nagykövetség munkájában elsősorban a mindenkire vonatkozó telefonügyelet ellátásában valamint az eseti futárszolgálatban vesz részt, ezek a feladatok maximálisan összeegyeztethetők a mezőgazdasági attaséi munkával.

MELLÉKLETEK

1. A környezetvédelmi miniszter-váltás krónikája

Az Elysée-palota honlapján megjelent [nagyon rövid közlemény](#) szerint Jean-Marc Ayrault kormányfő javaslatára Francois Hollande köztársasági elnök azonnali hatállyal fölmentette tisztségéből [Delphine Batho](#) környezetvédelmi, fenntartható fejlődési és energetikai minisztert. Utódául [Philippe Martin](#)t nevezte ki, a volt és új tárcavezető közötti átadás-átvételre július 3-án sor került.

A sajtó ennél lényegesen „bőbeszédűbb” volt⁷, a Le Monde-dal partner [Huffington Post](#) elektronikus kiadása a következő címmel tudósított az eseményről: „Delphine Batho lemondott: François Hollande példát statuált, a zöldek a [kormányban](#) maradnak”. A lépésre egyértelműen a jövő évi költségvetés körül kialakult kormányzati feszültség a magyarázat, hiszen a környezetvédelmi tárcát érintik legjobban a megszorítások – teljes idei költségvetésénél 7%-kal kap kevesebbet jövőre, amit a volt tárcavezető nem tudott elfogadni. A „kegyvesztett” miniszter-asszony helyére azonnali hatállyal [Gers megye egyik szocialista parlamenti képviselőjét, Philippe Martin](#)-t nevezte ki a köztársasági elnök.

A miniszter asszony „vétke” az volt, hogy az RTL csatornán kedden reggel úgy nyilatkozott, hogy a jövő évi költségvetésnek „semmi köze nincs a környezetvédelemhez”, és indítványozta, hogy a büdzséről folyó további egyeztetések során kerüljön fölülvizsgálatra ez a döntés. A délben együtt ebédelő Jean-Marc Ayrault miniszterelnök és François Hollande köztársasági elnök viszont úgy találta, hogy a tárcavezető megnyilvánulása nem egyeztethető össze a kormányon belüli szolidaritás elvével, ezért válaszút elé állították. A [sajtó értesülései szerint](#) maga a köztársasági elnök hívta föl telefonon Batho-t és közölte vele, vagy visszavonja az általa mondottakat, vagy fölállítják a miniszteri székből. Mivel a miniszter asszony erre nem volt hajlandó, azonnali hatállyal menesztették.

A sajtó viszont azonnal fölvetette azt a kérdést, mi lesz azokkal a kormánytagokkal, akik szintén kételyeiknek adtak hangot a jövő évi büdzsével kapcsolatban – ilyen Cécile Duflot, Arnaud Montebourg és Benoit Hamon, [akik maguk is](#) kritizálták a tervezetet. Najat Vallaud-Belkacem kormányzóvivő az [RMC](#) adásában úgy fogalmazott, [jogos volt a miniszter lemondása](#), mivel Jean-Marc Ayrault kormányfő állásfoglalása alapján a kormánytagok „nem kritizálhatják nyilvánosan a költségvetést”. Viszont előző nap este a szintén zöld ([EELV](#)) Pascal Canfin, nemzetközi fejlesztési együttműködésekért felelős miniszteri rangú államtitkár fogalmazott úgy a [TF1](#) televíziós csatornán, hogy a környezetvédelmi minisztérium jövő évi költségvetésének több elemét nem lehet jelen állapotában elfogadni. Kérdés, hogy neki is mennie kell vagy sem? A sajtó Arnaud Montebourg esetében is fölteszi a kérdést: hogyan lehet, hogy ez a miniszter bármilyen kijelentést megengedhet magának, és mégis maradhat?

A lépés mindazonáltal nem mindenkit érintett váratlanul: a [Société des Agriculteurs de France](#)-nál például úgy fogalmaztak, az őszi „kakofónia” után Hollande kijelentette, ha a jövőben bármelyik kormánytag nyilvánosan ellene szegül a hivatalos irányvonalnak, menesztetni fogják és ez most bekövetkezett. A kérdés ettől még megválaszolatlan marad: ha Batho-nak mennie kellett, másoknak miért nem kell?

A kormány „második embere”, Laurent Fabius külügyminiszter a történekről úgy fogalmazott, „*ha jelentős kvalitású asszonyként kifejezetten negatív véleményt fogalmaz meg a költségvetésről, fölmerül a koherens kormányzati kommunikáció (hiányának) érdemi*

⁷ Pl. http://www.huffingtonpost.fr/2013/07/02/delphine-batho-demissionnee-remplacee-philippe-martin_n_3534938.html

problémája és a (menesztésével kapcsolatos) döntés ennek fényében be kellett, hogy következzen”.

Noha Delphine Batho még csak a második, a kormányból távozni kényszerülő miniszter (az első Jérôme Cahuzac volt), a környezetvédelmi miniszteri székbe François Hollande 14 hónapja tartó elnöksége alatt már a harmadik miniszter ül Philippe Martin személyében. Az első miniszter, Nicole Bricq ugyanis egy hónap után a külkereskedelmi tárcát volt kénytelen átvenni – a sajtó szerint azért, mert túl merev álláspontra helyezkedett az olajtársaságokkal és az off-shore kutakkal szemben.

Batho lemondása kétségtelenül újabb feszültségforrás a szocialisták és a zöldek között, az utóbbiak sürgős ülést hívtak össze a kialakult politikai helyzet értékelésére. Barbara Pompili, az EELV képviselőcsoport elnöke viszont úgy fogalmazott, hogy nem valószínű, hogy a zöldek elhagynák a kormányt, a kormányból való kilépés ötletét elég hamar elvetették. Azt viszont kinyilvánították, elvárják a miniszterelnöktől a környezetvédelemmel kapcsolatos világos kötelezettség-vállalásokat és a terület méltó költségvetési kezelését. A sajtó úgy tudja, hogy a két zöld miniszter, Cécile Duflot és Pascal Canfin kormányból való távozása mégsem került le végleg a napirendről, ezt az EELV nyári egyetemén augusztusban újra meg fogják vitatni. Ezt a hipotézist támasztja alá az a hír is, miszerint Canfin pedig megfenyegette a kormányt, hogy kilépnek, ha az nem támogatja érdemben az ökológiai átmenetet.

Míg a baloldalon többen igyekeznek kisebbíteni az Elysée döntésének súlyát, a zöldek maximálisan kiállnak a lemondott miniszter mellett. Egyik emblemikus alakjuk, a parlamenti képviselő Noël Mamère válságstáb főállítást javasolta és úgy fogalmazott, *„amikor egy év alatt két miniszterük van a kormányban akiket lemondatnak mint egy tisztátalan alakot (...), legalább ahhoz joguk van, hogy megkérdezzék, továbbra is játszani kell-e a jó bolond szerepét vagy kell-e petrezselymet árulni a kormányban, amit valójában nem érdekel az ökológiai átmenet?”*

A Huffington Post honlapján található kommentek szerzői között két nagyon ismert személyiség is található, az egyik a már említett Noël Mamère, aki már a kétezres évek elején ismertté vált az azonos neműek házassága melletti kiállása miatt, a másik José Bové, a Confédération paysanne szakszervezet volt elnöke, jelenleg EP-képviselő. Mamère szerint „ez (azaz Batho menesztése) egy töréspont, a zöldek pedig „rossz bánásmód áldozatai” (*c'est une fracture, nous sommes victimes de maltraitance*), Bové pedig megdöbbenését fejezte ki amiatt, hogy Batho-t azért menesztették, mert védelmébe vette a környezetvédelemre hivatott költségvetést.

Az új miniszter, Philippe Martin

Philippe Martin (jobbra) 2013. június 23-án az FNSEA által az állattenyésztés mellett szervezett megmozdulás alkalmával Párizsban az Invalidusok terén. Balra háttal Xavier Beulin, az FNSEA elnöke, középen szemben Bruno Le Maire (UMP), a Sarkozy-éra mezőgazdasági minisztere. (Fotó: Somogyi N.)

Az új miniszter, az 1953-ban született Philippe Martin Gers megyei szocialista képviselő, a Nemzetgyűlés szocialista

[képviselő-csoportjának](#) alelnöke 2012. júniusa óta. Ugyan pályázott a csoport elnöki tisztere is, de arra végül Bruno Le Roux-t választották, aki vele, a „vidék hangját hallatni kívánó” képviselővel szemben a teljesen urbanizált Seine-Saint-Denis megye (gyakorlatilag az egyik párizsi elővárosi zóna) képviselője. [Philippe Martin](#) egyben Gers megye közgyűlésének elnöke is, föltétlen híve [Laurent Fabius](#) külügyminiszternek és a svájci bankszámlájával kapcsolatosan kirobbant botrányban elhíresült [Jérôme Cahuzac](#)-ot váltó új költségvetési miniszternek, [Bernard Cazeneuve](#)-nek.

Szakmai és politikai pályafutása

Philippe Martin jogi végzettségű, pályája kezdetén [Suresnes](#) városának ([Hauts-de-Seine](#) megye) polgármesteri hivatalában dolgozott, majd 1979-81 között a Nemzetgyűlés szocialista csoportjának munkáját segítette. Ezt követően két városfejlesztésért és lakásügyért felelős miniszter (*ministre de l'Urbanisme et du Logement*) - [Roger Quilliot](#) (1981-83) és [Paul Quilès](#) (1983-85) kabinetfőnöke. Mikor ez utóbbit védelmi miniszterré nevezték ki (1985-86), Martin vele tartott mint kabinetfőnök, majd [Michel Charasse](#) költségvetési miniszter kabinetfőnöke lett (1988-1992). 1986-1988. között a *Société d'administration et de réalisation d'investissements* ([SARI](#)) vállalat (ma [NEXITY](#)-ként ismert) külkapcsolati igazgatója volt.

1992-94. között Gers, majd 1994-95-ben Landes megye prefektusa, 1997-1998. között pedig Laurent Fabius kabinetjének tanácsadója, amikor ez utóbbi a Nemzetgyűlés elnöke volt. 1998-ban megválasztották [Gers megye közgyűlésének](#) elnökévé, 2002-ben e megye képviselőjében lett tagja a Nemzetgyűlésnek, e tisztségében 2007-ben és 2012-ben is újraválasztották. 2004-2005. között a GMO-munkacsoport, 2005-2007-ig a szociális kohézióval foglalkozó munkacsoport tagja. 2012. július elsején arra kérte föl a vendéglátósokat és borkereskedőket, hogy ne forgalmazzanak kaliforniai borokat válaszul arra, hogy Kaliforniában betiltották a hízott liba- és kacsamáj forgalmazását.

Helyi szinten 1998-ban választották be [Valence-sur-Baïse kanton](#) képviselői közé, 2001-től pedig tagja [Valence-sur-Baïse](#) városka képviselő-testületének is, ahol polgármester-helyettes.

2007. június 27-én kinevezték a Nemzetgyűlés [szocialista, radikális és polgári](#) frakciójának alelnökévé, ahol a mezőgazdaságért és a fönnttartható fejlődésért felel. Tagja a [Nemzetgyűlés pénzügyi bizottságának](#). 2008. decemberében Martine Aubry, a PS „*Forum des territoires*” testületének munkájáért felelős alelnökévé nevezte ki, ebbéli tisztségében részt vett a párt decentralizációval kapcsolatos doktrínájának kidolgozásában.

Nem tévesztendő össze azzal a [Philippe Martin](#)-nel (vagy másként Philippe Armand Martin), aki Marne megyei képviselőként tagja a Nemzetgyűlésnek, ám a jelenleg ellenzéki [UMP](#) színeiben.

Jelentősebb akciói

Mint azt José Bové is kifejtette a Delphine Batho menesztését követően a *Metronews*-nak adott rövid interjújában, Philippe Martin a **GMO-k „esküdt ellensége”** a törvényhozásban és a terepen egyaránt. Kezdeményezője volt többek között a GMO-król tervezett népszavazásnak, a GMO-kísérleteket elpusztító, úgynevezett „*faucheurs volontaires*”-ek ellen indított perekben pedig rendre ezek mellett tanúskodott. Az első helyen José Bové nevéhez köthető aktivisták azzal váltak hírhedté, hogy a kétezres évek elején (utoljára 2010-ben) egymás után tették tönkre az egyébként teljesen legális GMO-kísérleteket, legtöbbször kaszával esve azoknak, innen is a nevük, ami szabad fordításban *önkéntes kaszálókat* jelent.

Természetesen létrejött a velük homlokegyenest ellenkező nézeteket valló réteg is, akik „[Elég a kaszálókból!](#)” (*Marre des faucheurs et des khmers verts*) néven lettek ismertek.

Philippe Martin **ellenzi a palagáz** nagynyomású kőzetrepesztéses technológiával ([fracturation hydraulique](#)) történő kitermelését is.

A **GMO-kkal kapcsolatosan** 2004. június 11-én [Gers megye közgyűlésének](#) elnökeként elfogadtatta azt a nyilatkozatot, miszerint a megye saját területén ellenzi a GMO-kultúrák szabadföldi termesztését. Ezt a döntést a prefektus által indított eljárás nyomán a közigazgatási bíróság ([tribunal administratif](#)) 2005. április 6-án megsemmisítette, amit helybenhagyott a bordeaux-i [Fellebviteli bíróság](#), majd 2009. december 30-án az államtanács ([Conseil d'État](#)) is.

A képviselő által a GMO-kísérletek Gers-ben való betiltására vonatkozó népszavazási kezdeményezést a prefektus indítványa nyomán a közigazgatási bíróság elutasította. A felsőbb fórumon is megerősített döntés szerint Gers közgyűlésének nincs joga a GMO-kísérletekkel kapcsolatosan állásfoglalásra kérni a megye lakóit.

Ugyan teljesen más okok miatt, de 2007. őszén Philippe Martin szintén kilépett a [Grenelle de l'environnement](#) környezetvédelemmel kapcsolatos egyeztetési folyamatból, ahogy tették ezt vele egy időben a legnagyobb mezőgazdasági szakszervezeti szövetség, az [FNSEA](#) és a vetőmagtermelők képviselői is, miután úgy látszott, nem lehet a genetikai fertőzést teljes egészében kizárni és ezért fölfüggesztették volna a szabadföldi GMO-kísérletek engedélyezését. A képviselő részt vesz a GMO-kat is vizsgáló Biotechnológiai Főtanács munkájában, ahol támogatója volt a [Monsanto 810](#) kukorica használatát fölfüggesztő védzáradék életbe léptetésének.

2. Tematikus nap a magyar mezőgazdaságról, a mezőgazdasági kutatásról és a szakképzésről Montpellier-ben

A párizsi magyar Nagykövetség és a [Fondation Agropolis International](#) közös szervezésében került sor szeptember 14-én Montpellier-ben a magyar mezőgazdaságot és perspektíváit, valamint a magyar agrárkutatást- és szakoktatást bemutató tematikus rendezvényre az [Agropolis](#)-ban. A három tematikus kerekasztal és két műhely előadói a francia-magyar együttműködést jól ismerő, aziránt elkötelezett magyar és francia kutatók, oktatók, valamint az államigazgatás képviselői voltak, a hallgatóság soraiban oktatók, diákok és gyakorló szakemberek foglaltak helyet. Mint Trócsányi László nagykövet megnyitójában fogalmazott, ugyan a francia és a magyar mezőgazdaság az elmúlt három évszázadban nagyon különböző utat járt be, de az Európai Unióban és a KAP égisze alatt már ugyanazok a célok, érdekek, ugyanazon kihívásokra kell választ adniuk. A nagykövet emlékeztetett arra, hogy szinte napra pontosan egy évvel korábban az Agropolis-ban hazánk nevében első külföldiként írta a Nemzetközi Agrárkutatási Konzultációs Csoport (*Consultative Group on International Agricultural Research*, [CGIAR](#)), mint nemzetközi szervezet alapító okiratát, ami lehetőséget ad hazánk számára, hogy lehetőségeihez igazodva minél eredményesebben bekapcsolódhasson a CGIAR Konzorcium által koordinált fejlesztési célú agrárkutatásokba és ezen keresztül hozzájáruljon a globális élelmezési problémák megoldásához. Paul Luu, az Agropolis igazgatója köszöntőjében méltatta hazánk gesztusát a CGIAR egyezmény aláírásával és abbéli meggyőződésének adott hangot, hogy a kutatási és oktatási együttműködésekbe történő befektetés az egyik legjobb módja a bilaterális kapcsolatos erősítésének, ezeken keresztül pedig a multilaterális együttműködések szélesítésének.

12. kép A poszterszekció részlete

Az első és második kerekasztal előadásai hazánk – és tágabb értelemben véve a kelet-európai térség – uniós csatlakozásának kihívásait és lehetőségeit elemezte, különös tekintettel a mezőgazdaságra. A magyar előadók átfogó tájékoztatást adtak arról, milyen mélyreható változások zajlottak le hazánk agrárgazdaságában az elmúlt két évtizedben, milyen egymással összefüggő

és egymásra épülő gazdasági és társadalmi átalakuláson ment át az agrárium és maga az ország, milyen stratégiákat kellett alkalmazni ahhoz, hogy egy teljesen más politikai és gazdasági berendezkedésből kiindulva sikeres tagjai lehessünk az Európai Uniónak. Az Agrárgazdasági Kutató Intézet piaci árinformációs rendszerének munkatársa a zöldség-gyümölcs ágazat piaci helyzetéről, aktuális tendenciáiról (termelés, külkereskedelem, árak) tartott előadást. Külön előadás foglalkozott a Darányi-program bemutatásával, amin keresztül igyekeztünk azt érzékeltetni, mekkora fontosságot tulajdonít a kormányzat a családi gazdaságokra alapozott, a fenntartható fejlődést messzemenően szem előtt tartó vidékfejlesztési politikának. A harmadik kerekasztal már egy speciálisabb területet, az oktatási és kutatási együttműködést helyezte górcső alá, mintegy fölvezetve a délutáni tematikus műhelyeket.

A rendezvényt, köszönhetően a Hegyközségek Nemzeti Tanácsa és a magyarországi szőlészeti és borászati kutatóhelyek, egyetemi karok és magánpincészetek „természetbeni”

támogatásának, a magyar borok nagy sikerű bemutatása zárta, a Magyar Turizmus Zrt. franciaországi irodavezetője pedig eredményes megbeszéléseket folytatott a dél-franciaországi nagyvárosban dolgozó partnerekkel és a hazánk iránt érdeklődőkkel. A konferenciához kapcsolódó poszter-szekcióban magyarországi kutatóintézetek és egyetemek mutatták be kutatási és oktatási programjukat, a Magyar Mezőgazdasági Múzeum pedig a hazai mezőgazdaság történetét igyekezett megismertetni az érdeklődőkkel. A poszterek egészen október 2-ig az Agropolis-ban megtekinthetők, célunk ezzel az, hogy az ezen időszak alatt a világ minden részéről az Agropolisba látogató kutató és diák számára is betekintést adjunk a magyar agráriumról, kutatásról és szakképzésről.

A **CGIAR Konzorcium** új igazgatója, Frank R. Rijsberman nagyon hasznos és tanulságos kezdeményezésnek tartotta az agrárkollokviumot a saját munkája szempontjából is. Jelezte, szívesen megismerkedne közelebbről is a magyarországi agrár K+F-fel és agrár-felsőoktatással, ennek érdekében örömmel utazna Magyarországra. Ennek kapcsán érdemes megjegyezni, hogy 2006-ban a CGIAR volt főigazgatója, Francisco Reifschneider már ellátogatott hazánkba, ennek eredményeként indulhatott meg annak az együttműködésnek az előkészítése, ami végül az FVM- és MTA-kutatóhelyek, valamint a CGIAR [Generation Challenge Programme](#)-jában részt vevő külföldi intézmények (pl. [CIP](#), [CIRAD](#), [CIMMYT](#)) között valósult meg. Agrár- és tudománydiplomáciai szempontból egyaránt nagyon hasznos lenne, ha egy ehhez, valamint az FVM 2007-2008-ban megvalósult fejlesztési célú fiatal kutatói ösztöndíj-programjához hasonló együttműködés indulhatna a magyar és konzorciumi kutatóhelyek részvételével a jövőben. *A látogatást különösen annak fényében lehet érdekes, hogy a Kormány 167/2012. (VII. 20.) rendeletében kihirdette a CGIAR Konzorcium nemzetközi szervezetként létrehozó Megállapodást és az a Magyar Közlöny 97. számában megjelent.*

13. kép A borpaletta egy része

Mint az Agropolis igazgatója megjegyezte, az intézmény és egy nagykövetség ilyen jellegű együttműködésére először kerül sor, de a tapasztalatok alapján akár más országokkal is szívesen vállalkoznának hasonlóra, ami számunkra mindenképpen elismerést jelent. A kutatással foglalkozó tematikus műhely francia résztvevői – köztük Michel Petit közgazdász, a Világbank volt igazgatója – elismeréssel

adóztak nagykövetségünk azon erőfeszítésének, hogy a rendezvényt teljes egészében franciául, tolmácsolási kényszer nélkül oldottuk meg, egy pillanatig sem kerül szóba az angol nyelv használata. *(A feladat korántsem volt egyszerű, mivel viszonylag szűk azon magyar szakemberek - ez egyaránt érvényes a kutatásra és az államigazgatásra - köre, akik mint lehetséges előadók szóba jöhettek.)*

Előadói vélemények

A résztvevő előadók és a hallgatóság soraiban ülők egybehangzó értékelése szerint számos olyan kutatási területet (pl. a klímaváltozás, a hidrikus stressz-tolerancia növelése, akvakultúra, agroerdészet) érintett a konferencia, ahol a jelenlegi együttműködések szélesítésére és újak létrehozására nem csak kiváló lehetőségek volnának, de nagy szükség is lenne, mindez igaz a szakképzésre is. Barna Tamás megállapítása szerint legkönnyebben az

agroerdészet területén lehetne új együttműködést indítani, hiszen a francia előadó ezt kifejezetten javasolta is.

A SZIE-Gödöllő oktatási, kutatási és projekt-együttműködési tapasztalatai az elmúlt tíz évben főként Toulouse és Montpellier térségében voltak számottavóék, de nem elhanyagolhatók az anders-i kapcsolatok sem. 2004-ben Montpellier-ben egy magyar hallgatónak co-tutel-EU PhD-védése is volt, ennek keretében három különböző nemzetiségű opponens bírálta a beadott doktori dolgozatot. Őt Leonardo Innovációs program valósult meg, egy-egy a borexport, a marketing és a biodiverzitás, kettő pedig a biogazdálkodás területén. Jelenleg egy ökogazdálkodási és egy vidékfejlesztési program van folyamatban. A fentieket egészíti ki a 2013-ban befejezendő „Grundtvig” felnőtt képzési projekt, ami [az alternatív élelmiszer-ellátás](#) kérdéseivel foglalkozik (<http://www.altafoodss.org/>). Őt alkalommal hároméves IP-program valósult meg a SZIE oktatóinak és hallgatóinak részvételével, két-két esetben Toulouse ([ESA Purpan](#)) és Angers-ban, egy alkalommal pedig a SZIE volt a koordinátor. 2008-tól évente 11-15 francia hallgató érkezik Erasmus-ösztöndíjjal a SZIE Gödöllő-re, a kiutazás évente 1-2 főt jelent Franciaország irányába. Ennek oka elsősorban a francia nyelvtudás és fogadó félnél az angol kurzusok hiánya. A jövőbeni együttműködések közül ki kell emelni a toulouse-i ESA Purpan Erasmus-Mundus programját, ahol MSc hallgatók küldésére és oktatói részvételre lesz lehetőség a következő négy évben.

A konferencia alatt került megerősítésre, hogy a SZIE Marketing Intézete csatlakozik a SupAgro-UNESCO Tanszék UNTWIN hálózatához, ennek keretében a fő kutatási tevékenység az élelmezésbiztonság és az alternatív élelmiszer ellátási rendszerek kérdései lesznek, az együttműködés kiterjed kutatók és oktatók küldésére is. Az első magyar oktatói előadásra december 4-5 én kerül sor a KAP reform témakörében. A SZIE Trópusi Mezőgazdasági Intézete is jelentős érdeklődést tanúsít a CIGAR-ral való kapcsolatok fejlesztésében. Említést kell tenni arról, hogy négy év óta a [Mission Agrobiosciences](#) marciac-i⁸ nyári agrár-akadémiájára rendszeresen meghívják magyar résztvevőket és előadókat, ezeken a rendezvényeken a jelenlegi mezőgazdasági miniszter is aktívan és rendszeresen részt vett-vesz.

Az egyetemi oktatás vonatkozásában is remélhetőleg lesznek újabb lehetőségek, amiket elősegíthet az, hogy minden résztvevő bemutatta a francia-magyar diákokkal, hallgatókkal kapcsolatos együttműködések eredményeit, történéseit, beszámoltak a kölcsönös látogatások során szerzett élményekről. Ebből a szempontból különösen hasznos volt, hogy nem csak Languedoc-Roussillon régió intézményei képviseltették magukat, hanem a BCE Élelmiszer-tudományi Karral kétoldalú megállapodást kötött párizsi székhelyű AgroParisTech is, ahol rendszeresen fogadnak BCE-hallgatókat gyakorlatra. Pluhár Zsuzsanna dékánhelyettes szerint BCE kertész- és élelmiszer-mérnöki karai a legélénkebb hallgatócserét Angers-val bonyolítják (AgroCampus Ouest és FESIA), míg Montpellier-be főleg kifelé irányuló mobilitásuk van, hozzájuk még nemigen érkeztek onnan francia hallgatók. Tagadhatatlan, hogy a BCE közgazdaságtudományi, társadalomtudományi, ill. gazdálkodástudományi karainak francia kapcsolatai sokkal szélesebb partnerhálózatot fednek le Franciaországban (a Sorbonne-t is beleértve), de mindenképpen üdvözlendő az agrárkapcsolatok bővítése is. A BCE-t képviselő Pluhár Zsuzsanna nemzetközi kapcsolati dékánhelyettes helyszíni megbeszélései is ezt támasztják alá, ahogy láthatóan a francia és magyar intézmények számára a brazil és kínai kapcsolat ugyanolyan fontos. Más kérdés, hogy a Franciaországban ezek élénkítéséhez kiterjedt toborzó és hallgatócserével foglalkozó csoportokat működtetnek minden egyetemen,

---

⁸ Gers megye, Délnyugat-Franciaország: *Les Controverses de Marciac*

akik a célországokba kiutazva válogatnak a jelentkezők közül, ami kulcsfontosságú a sikeres képzéshez. A jelenleg Montpellier-ben tanuló volt BCE-s hallgatókkal való találkozás azt támasztja alá, hogy magyarországi képzésük eredményes volt, hiszen sikeresen érvényesülnek, megállják a helyüket a Magyarországon megszerzett alaptudással. A BCE számára hasznos lehet az [Agreenium](#) nemzetközi igazgatójával, Christian Hoste-tal folytatott dékánhelyettesi megbeszélés is, különösen annak fényében hogy a szervezet összefogja az INRA és a CIRAD mellett azokat az intézményeket is, amikkel a kertészettudományi és/vagy élelmiszeripari karnak kapcsolatai vannak: [AgroCampus Ouest](#), [ENSAT Toulouse](#), [Montpellier SupAgro](#), [AgroParisTech](#). Tanulságos volt látni, hogy közös érdekek mentén a hasonló képzést folytató agrártudományi karok Franciaországban szövetségbe tudnak tömörülni, közösen képesek fellépni és közös promóciót folytatnak.

Általában a francia magyar cserekapcsolatokról elmondható (Grebot Ágnes, AgroParisTech), hogy:

- nagyon eredményesek a magyar és francia szakközépiskolák közötti intenzív és kiegyensúlyozott cserekapcsolatok, ahol különösen fontos kiemelni a tényleges viszonyosságot, azaz a diákok kétirányú mobilitását (példamutató a békésiek kapcsolatrendszer),
- példamutató a francia megyéken belüli kapcsolatok eredményes kihasználása (szakközépiskolák, egyetemek, megyei hatóságok, kereskedelmi kamarák, vagy alapítványok egyéni vagy összehangolt akciói), egy-egy szakmai program, vagy egyetemi hallgató (doktori képzés) támogatása (erre kifejezetten jó példa volt Fehér István professzor Toulouse környéki kapcsolati köre)
- A konferencián elhangzottak alapján úgy tűnik, míg középiskolai szinten a kapcsolatok virágzóak, addig az egyetemi szinten ez az ütem lelassult, a probléma valószínűleg a nyelvhasználat miatt van. Az idegen nyelvet az erasmusos hallgató már nem „kötetlen” körülmények között használja, ellentétben a szakközépiskolai szinttel, így mélyebb tudásra van szüksége, ami sok esetben hiányos. A nemzetközi mesterképzésben inkább az angol a hivatalos nyelv, ami már jobban elterjedt nyelv Magyarországon is, így több hallgató számára lehet(ne) elérhető. A doktori képzésben kevesebb a probléma, mivel ott legtöbbször olyan hallgatók vesznek részt, akik már voltak Erasmus-ösztöndíjasok és így tisztában vannak a nehézségekkel. (A francia egyetemi hallgatók legtöbbször erasmusosként „érthetően” angol nyelvű kurzusokra iratkozik be, ha magyar egyetemen akar egy-egy kurzust végigjárni.)

Javaslatok (Grebot Ágnes, AgroParisTech):

- Az egyetemi kapcsolatok elmélyítésére mindenképpen az oktatók cseréjére van szükség. A csere egyik járható útja, ha a két fél oktatói egy-egy angol nyelvű kurzusban (ezek főleg a mesterképzésben vannak) vesznek részt, de a nyelvtanárok szélesebb körű cseréje is egy lehetőség lehet a nyitásra.
- A *co-tutelle* doktori képzés is segítené az oktatók közeledését, egymás szakterületének és oktatási módszerének jobb megismerését.
- A szakmai gyakorlatok lehetőségét is jobban ki lehetne használni.

Az oktatási együttműködésekkel foglalkozó délutáni műhely kapcsán érdemes aláhúzni, hogy a középfokú szakképzésben az elméleti ismeretek gyakorlására, új, innovatív készségek és képesítések megszerzésére és azok felhasználására kiváló lehetőséget nyújt a Leonardo da Vinci diák- és szakoktatói mobilitási program. A műhelymunka egyik fontos szereplőjeként jelen lévő Békés Megyei Tisza Kálmán Közoktatási Intézményről és a projekteket koordináló "Dél-Alföld-EU" többcélú Közhasznú Egyesületről tudni kell, hogy több éve folytat sikeres

projektalapú együttműködést diákok és szakoktatók gyakorlatainak megszervezésben Magyarország és Franciaország viszonylatában, a kölcsönös szakmai partnerség eredményeként települések, járások és a civil szféra képviselői a Párizsi Nemzetközi Mezőgazdasági kiállításon is kiállíthattak a korábbi években. A békésiek és a franciaországi Tulle-Naves - i Szakképző Központ és partneri körének együttműködése kölcsönös és közös képzések bevezetésében folytatódik, és remélhetőleg újabb intézményekkel is bővül a közös program.

A bemutatott előadások a minél szélesebb szakmai kör tájékoztatására az Agropolis honlapján már [hozzáférhető](#):

<http://www.agropolis.fr/actualites/2012-presentations-intervenants-journee-rencontres-france-hongrie.php>

A fejezet összeállításában tevékeny részt vállaltak a rendezvény magyar anyanyelvű előadói, akik észrevételeikkel, javaslataikkal járultak hozzá a minél részletesebb anyag elkészítéséhez. Szeretnénk továbbá ezúton kifejezni köszönetünket minden intézménynek és vállalkozásnak, akik posztereikkel és boraikkal hozzájárultak a sikeres rendezéshez!

3. Párizsban mutatkozott be a Dél-Alföld

14. kép Tímár Attila, a gyomaendrődi iskola mesterszakács-oktatója az OECD termeiben rendezett nemzeti ünnepi fogadás alkalmával

A párizsi magyar nagykövetség a március 15-i nemzeti ünnepi fogadás alkalmával – nem titkoltan hagyományteremtő szándékkal – az idei évben azzal kívánta hangsúlyosabbá tenni az eseményt, hogy összekötötte azt egy magyar régió bemutatásával. A választás a Dél-Alföldre esett, a lehetőséget örömmel fogadta Bács-Kiskun, Békés és Csongrád megye önkormányzata, a megvalósításban pedig nagyon komoly szerepet vállalt a Magyar Turizmus ZRt. is. Bács-Kiskun, Békés és Csongrád megye borászai, élelmiszer-manufaktúrái, kézművesei, valamint a Békés megyei Tisza Kálmán Közoktatási Intézmény gyomaendrődi tagintézménye számtalan helyi specialitással is hozzájárultak az esemény sikeréhez. Annak érdekében, hogy a megjelenés

minél sikeresebb és hosszú távon is megtérülő befektetés legyen, a nemzeti ünnepi fogadást megelőzően sor került egy önálló regionális turisztikai bemutatkozásra, a fogadás napján pedig egy, a francia és magyar területi önkormányzatok és az érintett Leader-közösségek képviselőinek, valamint francia parlamenti képviselők meghívásával szervezett kétoldalú találkozóra.

A turisztikai bemutatkozással sikerült a figyelmet ráirányítanunk egy, a francia turisták által egyelőre kevésbé ismert régióra, aminek természeti és épített öröksége, gasztronómiai és fürdőkultúrája remélhetőleg a jövőben mind több francia látogatót fogadhat.

15. kép "Egy kis hazai Párizsban"

Az önkormányzati kapcsolatok terén számtalan új lehetőség kínálkozik, ezek kiaknázása azonban mindenképpen időigényes folyamat, a lehetőségeket Magyar Anna, a Csongrád megyei Közgyűlés elnöke, parlamenti képviselő mutatta be előadásában. A francia és magyar Leader-közösségek közötti

együttműködés viszont olyan – uniós támogatásokkal megvalósítható – kapcsolatépítést jelenthet, amire tartós és tartalmas önkormányzati együttműködések (települések, kistérségek, megyék, régiók szintjén) építhetők a későbbiekben. Francia részről igen komoly érdeklődés kísérte ezt a lehetőséget, a helyi Leader-közösségek képviselőivel való találkozó egyértelműen rávilágított arra, hogy érdemes minél több magyarországi helyi akciócsoportnak jeleznie a francia hálózat felé, ha franciaországi partnereket keresnek. A nagykövetségi találkozó tapasztalatai alapján egyértelmű, hogy a mezőgazdaság és élelmiszer-feldolgozás – ezen belül hangsúlyosan a fenntartható gazdálkodás, valamint a helyi termékek előállítása és közvetlen értékesítése – az egyik legígéretesebb terület, de nagyon komoly lehetőségek vannak a vidéki és ökoturizmusban is, ez utóbbira kiváló példa lehetne a jövőben a Loire menti valamint a dél-alföldi, Tisza-, Körös- és Maros-menti akciócsoportok együttműködése.

A nemzeti ünnep alkalmával a Diplomáciai Testület képviselői, valamint a francia politikai és gazdasági élet neves szereplői számára adott fogadáson a díszvendég a Dél-Alföld gasztronómiája volt. Külön siker, hogy a csongrádi, hajós-bajai és kunsági borok egyértelmű tetszést arattak, ami a régió borászainak fölkészültségét, szakmai tudását és odaadását dicséri.